

ANNA TUNIA

PODSTAWA SPORZĄDZENIA AKTU MAŁŻEŃSTWA ZAWARTEGO W TRYBIE ART. 1 § 2 i 3 KODEKSU RODZINNEGO I OPIEKUŃCZEGO

Sporządzenie aktu stanu cywilnego¹ następuje na podstawie zgłoszenia zdarzenia powodującego sporządzenie tego aktu (art. 16 p.a.s.c.). Przez „zgłoszenie zdarzenia” – w sytuacji zawierania małżeństwa w trybie art. 1 § 2 i 3 k.r.o.² – należy rozumieć przekazanie do urzędu stanu cywilnego dokumentu potwierdzającego zawarcie małżeństwa. Dokumentem tym jest zaświadczenie duchownego, o którym mowa w art. 8 § 2 k.r.o.

W sytuacji, gdy zaświadczenie z jakichś powodów nie zostało przekazane do u.s.c. bądź gdy pomimo jego przekazania kierownik u.s.c. odmówił sporządzenia aktu małżeństwa – akt ten może zostać również sporządzony na podstawie prawomocnego postanowienia sądu³.

W niniejszym opracowaniu zostaną poddane analizie wymogi prawa polskiego dotyczące sporządzenia oraz przekazania zaświadczenia stanowią-

---

Dr ANNA TUNIA – asystent Instytutu Prawa Wydziału Zamiejscowego Nauk o Społeczeństwie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Stalowej Woli; adres do korespondencji: atunia@kul.lublin.pl

¹ Aktem stanu cywilnego jest: akt urodzenia, akt małżeństwa oraz akt zgonu. Zob. art. 2 ustawy z dnia 29 września 1986 r. – *Prawo o aktach stanu cywilnego*, Dz. U. z 1986 r., nr 36, poz. 180 z późn. zm. – dalej cyt. p.a.s.c.

² Zob. *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Dz. U. z 1964 r., nr 9, poz. 59 z późn. zm. – dalej cyt. k.r.o.

³ Zob. A. C z a j k o w s k a, E. P a c h n i e w s k a, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism*, Warszawa 2005, s. 41. W publikacji tej zawarte jest stwierdzenie, że „jako zgłoszenie zdarzenia należy również traktować [...] decyzję administracyjną oraz orzeczenie sądu, na podstawie których sporządza się akt małżeństwa”.

cego podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 k.r.o., a także tryb postępowania w razie odmowy sporządzenia tegoż aktu przez kierownika u.s.c.

1. ZAŚWIADCZENIE DUCHOWNEGO JAKO PODSTAWA SPORZĄDZENIA AKTU MAŁŻEŃSTWA

Art. 61a ust. 1 p.a.s.c.⁴ wyraźnie określa warunki, którym musi odpowiadać zaświadczenie duchownego, aby mogło stanowić podstawę do sporządzenia aktu małżeństwa w u.s.c. Zgodnie z tym przepisem ma być ono sporządzone w sposób określony w art. 8 § 2 k.r.o. Przepis art. 8 § 2 przewiduje zaś, że zaświadczenie to powinno:

- zostać sporządzone niezwłocznie po złożeniu przez nupturientów oświadczeń woli jednoczesnego zawarcia małżeństwa wyznaniowego i cywilnego
- stwierdzać, iż oświadczenia te zostały złożone w obecności duchownego
- zostać podpisane przez określone osoby, tj. małżonków, duchownego oraz dwóch pełnoletnich świadków⁵.

1.1. KONIECZNOŚĆ NIEZWŁOCZNEGO SPORZĄDZENIA ZAŚWIADCZENIA

Zawarty w art. 8 § 2 k.r.o. wymóg niezwłocznego sporządzenia przez duchownego zaświadczenia wynika z charakteru pięciodniowego terminu jego przekazania do urzędu stanu cywilnego. Charakter tego terminu określony został w art. 8 § 3 k.r.o., a także w art. 10 ust. 1 pkt 3 konkordatu⁶. Ze względu jednak na to, iż przepisy te bezpośrednio odnoszą się do problemu przekazania zaświadczenia do u.s.c., zaś tylko pośrednio do kwestii spo-

---

⁴ Art. 61a ust. 1 p.a.s.c. brzmi: „podstawą sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, jest zaświadczenie sporządzone zgodnie z art. 8 § 2 kodeksu, przekazane do urzędu stanu cywilnego”.

⁵ *Expressis verbis* przepis ten brzmi: „niezwłocznie po złożeniu oświadczeń, o których mowa w § 1, duchowny sporządza zaświadczenie stwierdzające, że oświadczenia zostały złożone w jego obecności przy zawarciu związku małżeńskiego podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego. Zaświadczenie to podpisują duchowny, małżonkowie i dwaj pełnoletni świadkowie obecni przy złożeniu tych oświadczeń”.

⁶ Zob. *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany w dniu 28 lipca 1993 r.*, Dz. U. z 1993 r., nr 51, poz. 318.

rzędzenia zaświadczenia, problematyka ta zostanie szerzej omówiona w dalszej części niniejszego artykułu⁷.

1.2. STWIERDZENIE NA ZAŚWIADCZENIU UDZIAŁU DUCHOWNEGO ASYSTUJĄCEGO PRZY MAŁŻEŃSTWIE

Drugim warunkiem wymienionym w art. 8 § 2 k.r.o., zgodnie z którym ma być sporządzone zaświadczenie, jest stwierdzenie na nim faktu zawarcia małżeństwa wobec duchownego, czyli wobec upoważnionego podmiotu urzędowego (czynnika oficjalnego).

Wymóg zawarcia małżeństwa wobec właściwej władzy wynika bowiem nie tylko z przepisów k.r.o. (art. 1 § 1 i 2 i 4 k.r.o., art. 7 k.r.o.), ale także z przepisów prawa o aktach stanu cywilnego (art. 58 i art. 60) oraz z postanowień Konwencji nowojorskiej (art.1)⁸.

Przy zawarciu małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej w roli czynnika oficjalnego występuje duchowny. Używanie jednak przez prawodawcę polskiego terminu duchowny na określenie świadka urzędowego zawarcia małżeństwa jest o tyle nieprecyzyjne, że np. zgodnie z prawem wewnętrznym Kościoła katolickiego świadkiem urzędowym tego aktu mogą być również osoby świeckie⁹. Natomiast w prawie wewnętrznym Związku Wyznaniowego Gmin Żydowskich nie istnieje pojęcie „duchowny”, chociaż ustawa o stosunku Państwa do Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP stanowi, że „osobę duchowną, przed którą składa się oświadczenia o zawarciu małżeństwa, określa prawo wewnętrzne gmin żydowskich” (art. 9a ust. 2)¹⁰.

⁷ Zob. pkt 1.5.

⁸ *Konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw z dnia 10 grudnia 1962 r.*, Dz. U. z 1965 r., nr 9, poz. 53.

⁹ Uprawnienia świadka urzędowego nadawane są osobom świeckim przez prawo wewnętrzne następujących kościołów: Kościoła katolickiego (zob. kan. 1108-1111 *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Paulii PP. promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984); Kościoła Polskokatolickiego (zob. §§ 12-14 *Prawa Wewnętrznego Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 czerwca 1995 r.*; tekst w: W. W y s o c z a ń s k i, M. P i e t r z a k, *Prawo kościołów i związków wyznaniowych nierzyskokatolickich w Polsce*, Warszawa 1997, s. 171-200), Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego (zob. Z. Ł y k o, A. S i c i ń s k i, *Informacja dla duchownych adwentystycznych w sprawie małżeństw kościelnych ze skutkami cywilnymi*, Warszawa 1999, s. 9); Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego (zob. § 121 *Pragmatyki Służbowej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego z dnia 21 listopada 1998 r.*, w: *Zbiór przepisów prawnych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Bielsko-Biała 1999).

¹⁰ Zob. *Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku państwa do gmin wyznaniowych*

Problem określenia przez prawodawcę polskiego „duchownego” asystującego przy małżeństwie jest tym trudniejszy, że władze państwowe nie mają żadnego wpływu na ustalenie katalogu osób występujących w roli czynnika oficjalnego podczas zawierania małżeństw wyznaniowych ze skutkami cywilnymi. Nikomu nie mogą też takich uprawnień nadać ani ich odebrać. Poza tym w razie wątpliwości co do realizacji przesłanki udziału duchownego przy zawieraniu związku małżeńskiego sądy powszechne nie dysponują właściwymi instrumentami, pozwalającymi na ustalenie, czy przesłanka ta została zrealizowana. Przede wszystkim zaś sąd powszechny nie jest w stanie autorytatywnie ustalić:

- czy określona osoba jest duchownym w rozumieniu przepisów prawa wewnętrznego danego związku wyznaniowego
- czy osoba ta – zgodnie z tym prawem – jest upoważniona do pełnienia funkcji świadka urzędowego, oraz
- czy w konkretnym wypadku nie została udzielona dyspensa (zwolnienie) od obowiązku udziału podmiotu urzędowego przy zawieraniu małżeństwa (tzw. dyspensa od formy kanonicznej). Zgodnie bowiem z kan. 1127 § 2 KPK w Kościele katolickim istnieje możliwość zawarcia małżeństwa bez udziału duchownego lub wobec duchownego nieuprawnionego do asystowania. W takiej też sytuacji świadkiem urzędowym zawarcia małżeństwa może być osoba duchowna Kościoła albo innego związku wyznaniowego, który nie ma ustawowego uprawnienia do rejestrowania swoich małżeństw zgodnie z art. 1 § 2 i 3 k.r.o.

Należy również zwrócić uwagę, że ustalenie kompetencji świadka urzędowego w zakresie czynności, o których mowa w art. 1 § 2 k.r.o., nie jest możliwe na podstawie standardowej dokumentacji zawarcia małżeństwa.

Badania szczegółowe w zakresie ustalenia znaczenia oraz prawidłowości używanego w przepisach prawa polskiego o zawieraniu małżeństw terminu *duchowny* przeprowadził A. Mezglewski. Jako pierwszy zwrócił uwagę, iż „w procesie zawierania małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej czynny udział bierze co najmniej dwóch różnych duchownych o różnych zakresach kompetencji. Jeden jest uprawniony do asystowania przy zawieraniu małżeństwa, a inny jest uprawniony do sporządzenia zaświadczenia stanowiącego podstawę cywilnej rejestracji”, chociaż – jak dodaje „niejednokrotnie zdarzy się, że obie funkcje spełniać będzie ta sama osoba fizyczna”¹¹. Wyjaśnia

---

żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 1997 r., nr 41, poz. 251 z późn. zm.

¹¹ A. M e z g l e w s k i, *Nieścistości terminologiczne w przepisach prawa polskiego*

też, iż kodeks rodzinny i opiekuńczy używa pojęcia *duchowny* w dwóch różnych znaczeniach, nie określając bliżej, o które jego znaczenie chodzi. Tego rodzaju zabiegu dokonuje nawet w ramach jednego, tego samego przepisu, tj. art. 8 k.r.o. Pomimo jednak używania liczby pojedynczej („duchowny”) odnosi się on do dwóch różnych podmiotów na raz, dlatego trzeba domyślać się z kontekstu, o którego duchownego chodzi¹².

W doktrynie powszechnie uznaje się, iż naruszenie przesłanki udziału duchownego w procedurze zawierania małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej uniemożliwia jego rejestrację w u.s.c.. Twierdzi się, iż „gdyby okazało się, że osoba przyjmująca oświadczenia nie była duchownym uprawnionego związku wyznaniowego, bądź była nim, ale nie miała wymaganego prawem wewnętrznym tego związku upoważnienia do asystowania przy zawieraniu małżeństwa – małżeństwo cywilne nie zostałoby zawarte”¹³.

Powyższe nieprawidłowości w konstrukcji przepisów prawa polskiego o zawieraniu małżeństwa są poważnym źródłem zagrożeń dla stabilności stosunku prawnego małżeństwa. Jak zauważa A. Mezglewski „stwarzają one ryzyko dokonania rejestracji małżeństwa na podstawie zaświadczenia wydanego przez osobę nieuprawnioną oraz powodują stan permanentnej niepewności w przedmiocie spełnienia przesłanki koniecznej zawarcia małżeństwa”¹⁴.

1.3. ZŁOŻENIE PODPISÓW NA ZAŚWIADCZENIU

Odnosząc się do problemu złożenia podpisów na zaświadczeniu o zawartym małżeństwie, należy zwrócić przede wszystkim uwagę, iż analizowany przepis art. 8 § 2 k.r.o. mówi o podpisie tylko jednego duchownego. Natomiast na urzędowym formularzu zaświadczenia przewidziane jest złożenie

---

o zawieraniu małżeństw wyznaniowych ze skutkami cywilnymi i ich praktyczne konsekwencje, „Ius Matrimoniale” 2005, z. 10, s. 196. Autor ten tłumaczy też, że możliwa jest sytuacja, że funkcje spełniać będzie ta sama osoba fizyczna, ale możliwe też jest, że duchowny na podstawie odpowiednich przepisów prawa wewnętrznego będzie uprawniony do asystowania przy zawieraniu małżeństwa, nie będzie jednak upoważniony do sporządzenia zaświadczenia kierowanego do u.s.c. I odwrotnie – określony duchowny będzie mógł sporządzić zaświadczenie, ale nie będzie uprawniony do asystowania przy zawieraniu małżeństwa. Tamże.

¹² Tamże, s. 197-198.

¹³ A. M e z g l e w s k i, *Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa*, w: A. M e z g l e w s k i, H. M i s z t a l, P. S t a n i s z, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2006, s. 150.

¹⁴ *Nieścistości terminologiczne*, s. 198.

dwóch podpisów: przez duchownego asystującego przy małżeństwie oraz przez duchownego upoważnionego do sporządzenia zaświadczenia. W związku z tym należy rozważyć, który z podpisów z formalnego punktu widzenia jest istotny: czy podpis duchownego asystującego przy zawarciu małżeństwa, czy też podpis duchownego sporządzającego zaświadczenie¹⁵. Wydaje się, że – pomimo użycia przez ustawodawcę liczby pojedynczej – chodzi tutaj o podpisy obydwu duchownych. Podpis duchownego asystującego przy zawieraniu małżeństwa (składaniu oświadczeń woli) jest konieczny ze względu na konstytutywny charakter przesłanki dotyczącej obecności czynnika oficjalnego przy składaniu tychże oświadczeń. Natomiast podpis duchownego sporządzającego zaświadczenie jest konieczny, aby zaświadczenie to uznać za sporządzone zgodnie z obowiązującym prawem, tzn. zgodnie z przepisem art. 27 ust. 2 p.a.s.c.¹⁶ Obydwa zatem podpisy stanowią przesłankę formalnoprawną zawarcia małżeństwa w trybie art. 1 § 2 i 3 k.r.o.

Podpisy małżonków należy również zaliczyć do przesłanek formalnoprawnych. Takie ujęcie problemu różnicuje ocenę tej przesłanki w porównaniu do sytuacji zawierania małżeństwa w trybie art. 1 § 1 k.r.o. Nupturienti zawierający związek małżeński przed urzędnikiem stanu cywilnego składają oświadczenia o zawarciu małżeństwa ustnie, a ich podpisy mają jedynie znaczenie dowodowe. W procedurze zawarcia małżeństwa w formie wyznaniowej podpisom nupturientów należy przyznać walor elementu składowego przesłanki konstytutywnej, chociaż doktryna nie jest w tym względzie całkowicie zgodna¹⁷. Konstytutywny walor tych podpisów wynika jednak z sa-

---

¹⁵ Także T. Smyczyński (*Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2005, s. 34) – komentujący art. 8 § 2 k.r.o. – nie wyjaśnia, o podpis którego z nich chodzi. Stwierdza on jedynie, iż „brak podpisu duchownego na zaświadczeniu przez niego sporządzonym, uzasadnia odmowę sporządzenia aktu małżeństwa [...] brak podpisu duchownego może oznaczać, że przy złożeniu tych oświadczeń przez małżonków [oświadczeń woli o zawarciu małżeństwa] duchowny nie był obecny”.

¹⁶ Szerzej na ten temat w pkt. 1.4.

¹⁷ Odmiennego stanowiska jest L. Adamowicz (*Aspekty praktyczne związane z funkcjonowaniem małżeństwa „konkordatowego”*, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005, s. 139), który uważa, że „zbyteczne jest [...] podpisywanie zawiadomienia przez małżonków i świadków, skoro złożyli oni już swoje podpisy w parafialnej księdze małżeństw, która jest powołana w zawiadomieniu. Na zawiadomieniu wystarczyłoby tylko podpis duchownego”. Tymczasem A. Mączyński (*Konkordatowa forma zawarcia małżeństwa*, „Rejent” 2003, nr 10, s. 143) wyjaśnia, że „rejestracja zawarcia małżeństwa w księgach kościelnych ma znaczenie tylko na płaszczyźnie prawa wyznaniowego i nie może zastępować aktu stanu cywilnego”.

mej konstrukcji prawnej aktu małżeństwa, zawieranego w tym trybie, której celem jest zapewnienie uprzedniej i następczej kontroli kierownika u.s.c. nad prawidłowością sporządzenia zaświadczenia o zawartym małżeństwie. Przede wszystkim zaś – tego rodzaju rozwiązanie – zapobiega możliwości rejestracji fikcyjnych małżeństw poza wiedzą i wolą samych nupturientów¹⁸.

Nie mniej złożona jest kwestia dotycząca podpisów świadków zawarcia małżeństwa. Przepis art. 8 § 2 mówi o podpisach dwóch pełnoletnich świadków. Nie przewiduje jednak żadnej procedury ustalania ich pełnoletności. Oczywiście – teoretycznie – ustalenie ich pełnoletności jest możliwe pod warunkiem, że w treści zaświadczenia odnotowano ich numery PESEL. Faktycznie jednak sprawdzenia ich pełnoletności dokonuje duchowny i fakt ten znajduje się poza kontrolą kierownika u.s.c. W razie jednak faktycznego braku pełnoletności tychże świadków, a nawet braku ich podpisów w treści zaświadczenia, kierownik u.s.c. nie może odmówić sporządzenia aktu małżeństwa. Podpisy świadków nie stanowią bowiem elementu przesłanki konstytutywnej, lecz jedynie wymóg o charakterze prawnoporządkowym.

1.4. SPOSÓB I PODMIOT OBOWIĄZKU SPORZĄDZENIA ZAŚWIADCZENIA

Niezależnie od postanowień art. 8 § 2 k.r.o. w związku z art. 61a ust. 1 p.a.s.c. rozważenia wymaga kwestia samego sposobu sporządzenia zaświadczenia oraz podmiotu uprawnionego do dokonania tej czynności.

Zgodnie z art. 27 ust 2 p.a.s.c. ustalenie wykazu osób uprawnionych do sporządzenia zaświadczenia stanowiącego podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 k.r.o. należy do ministra właściwego w sprawach administracji¹⁹. Wykaz ten ogłaszany jest w formie obwieszczenia i promulgowany w „Monitorze Polskim”. Aktualnie obowiązujący wykaz ogłoszony został w obwieszczeniu MSWiA z dnia

---

¹⁸ Chodzi o sytuację, gdy duchowny sporządza i przekazuje zaświadczenie o zawartym małżeństwie, podczas gdy faktycznie nie miało miejsca rzeczywiste zawarcie małżeństwa podlegające prawu wewnętrznemu danego Kościoła lub innego związku wyznaniowego.

¹⁹ W art. 27 ust. 2 p.a.s.c. prawodawca polski zawarł polecenie, by minister właściwy w sprawach administracji na podstawie informacji otrzymanych od właściwych przedstawicieli Kościołów i związków wyznaniowych ogłosił w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski” obwieszczenie zawierające wykaz stanowisk, których zajmowanie upoważnia do sporządzenia zaświadczenia stanowiącego podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w trybie określonym w art. 1 § 2 i 3 k.r.o.

14 maja 2004 r.²⁰ Zgodnie z tym wykazem osobami uprawnionymi do sporządzenia zaświadczenia są:

- w odniesieniu do Kościoła katolickiego: ordynariusz miejsca, proboszcz, wikariusz w zastępstwie proboszcza, duchowny w zastępstwie proboszcza
- w odniesieniu do Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego: biskup, proboszcz, wikariusz z upoważnienia proboszcza
- w odniesieniu do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego: biskup, proboszcz, administrator, wikariusz
- w odniesieniu do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego: wszyscy ordynowani duchowni
- w odniesieniu do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego: pastor parafii
- w odniesieniu do Kościoła Chrześcijan Baptystów: prezbiter, kaznodzieja
- w odniesieniu do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego: duchowni starsi
- w odniesieniu do Kościoła Polskokatolickiego: ordynariusz diecezji, proboszcz, administrator parafii
- w odniesieniu do Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich: rabin, podrabin
- w odniesieniu do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów: Biskup Naczelny, ordynariusz, biskup, proboszcz, administrator parafii
- w odniesieniu do Kościoła Zielonościwkowego: prezbiter.

Zastosowanie powyższego wykazu w praktyce rodzi jednak uzasadnione obiekcje. Wątpliwości budzą aż dwie kwestie: kwestia zakresu upodmiotowienia osób wymienionych w wykazie oraz kwestia braku stosownej precyzji przy ich określeniu.

Ustosunkowując się do pierwszej z nich, należy stwierdzić, iż w praktyce zaświadczenie to konstruowane jest przez dwa podmioty, tj. duchownego asystującego przy zawieraniu małżeństwa oraz duchownego, o którym mowa w art. 27 ust 2 p.a.s.c.

Użycie potocznego określenia „konstruowanie” jest w tym przypadku uzasadnione. Duchowny asystujący przy zawieraniu małżeństwa bierze bowiem czynny udział przy „wypełnianiu” niemal wszystkich rubryk stosowanego zaświadczenia. To on potwierdza własnym podpisem zarówno fakt zło-

---

²⁰ *Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie wykazu stanowisk, których zajmowanie upoważnia do sporządzenia zaświadczenia stanowiącego podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, M.P. z 2004 r., nr 22, poz. 392.

żenia oświadczeń woli o uzyskaniu skutków cywilnych, jak też fakt zawarcia małżeństwa wyznaniowego. Jego czynności nie mają jednak charakteru urzędowego w tym sensie, iż same w sobie nie mogą stanowić podstawy do sporządzenia aktu małżeństwa.

Duchowny, o którym mowa w art. 27 ust. 2 p.a.s.c., wprawdzie nie wypełnia poszczególnych rubryk zaświadczenia i nie uczestniczy w ceremonii zawierania małżeństwa (chyba że uczestniczy przypadkowo), lecz to on właśnie – poprzez złożenie swego podpisu – sporządza zaświadczenie, nadając treści wypełnionego wcześniej formularza urzędowego charakteru.

Na temat roli i funkcji duchownego sporządzającego zaświadczenie stanowiące podstawę sporządzenia aktu małżeństwa w u.s.c. wypowiedzają się w przepisach o charakterze instrukcyjnym Kościół katolicki i Kościół Adwentystów Dnia Siódmego. Konferencja Episkopatu Polski – jako organ Kościoła katolickiego – w *Instrukcji z 1998 r. (n. 18)*²¹ stwierdziła, że „duchowny, wobec którego nupturieneci zawierają małżeństwo konkordatowe ma obowiązek zatroszczyć się o sporządzenie zaświadczenia o zawarciu małżeństwa, czyli o wypełnienie formularza znajdującego się na drugiej stronie zaświadczenia otrzymanego z urzędu stanu cywilnego”.

Podobne wyjaśnienia umieszczone zostały w *Informacji dla duchownych adwentystycznych z 1999 r.*, która podaje, że „po złożeniu przez nupturientów przyrzeczenia małżeńskiego podczas ślubu kościelnego ze skutkami cywilnymi, duchowny sporządza zaświadczenie stwierdzające, że przyrzeczenie małżeńskie zostało złożone w jego obecności [...], i że zaświadczenie to podpisują: duchowny, małżonkowie i świadkowie” (s. 13) oraz że „ze względów praktycznych zaświadczenie powinno być już wcześniej przygotowane (wypełnione i ostemplowane) przez duchownego, tj. jeszcze przed uroczystością ślubną, a podczas uroczystości ślubnej – po złożeniu przyrzeczenia małżeńskiego – jedynie uroczystie podpisane” (s. 14).

Odnosząc się do powyższych instrukcji, należy stwierdzić, iż są one niejasne. Istniejące w *Instrukcji KEP*, jak i w *Informacji dla duchownych adwentystycznych* niejasności w określeniu duchownego uprawnionego do sporządzenia zaświadczenia wynikają – jak się wydaje – z tego, iż żaden z tych aktów prawa wewnętrznego nie przewiduje możliwej sytuacji, gdy małżeństwo może zostać zawarte przed duchownym uprawnionym do asystowania, ale nieuprawnionym do sporządzenia zaświadczenia, o którym mowa w art. 8 § 2 k.r.o.,

---

²¹ Zob. *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski dla duszpasterzy z dnia 22 października 1998 r. dotycząca małżeństwa konkordatowego*, „Biuletyn KAI” 1998, nr 90, s. 15-18.

czyli przed duchownym, który nie został zamieszczony w wykazie stanowisk Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2004 r.²²

Odnosząc się natomiast do drugiej kwestii, należy stwierdzić, iż urzędowy wykaz osób uprawnionych do sporządzenia zaświadczenia, stanowiącego podstawę do sporządzenia aktu małżeństwa, ukształtowany został w sposób dalece nieprecyzyjny. Brak tej precyzji w poważnym stopniu przyczynia się do tego, że kierownik u.s.c. nie może dokonać prawidłowej oceny, czy przekazane do u.s.c. zaświadczenie zostało sporządzone przez uprawnioną osobę. Istniejące nieprawidłowości w urzędowym wykazie dotyczą przede wszystkim: Kościoła katolickiego, Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, Kościoła Chrześcijan Baptystów, Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, Kościoła Zielonoświątkowego²³.

Jeśli chodzi o Kościół katolicki, zastrzeżenie budzi w zasadzie ostatnia z wymienionych w wykazie osób, czyli „duchowny w zastępstwie proboszcza”. Art. 27 ust. 2 p.a.s.c. stanowi bowiem, że „osoba zajmująca jedno [ze stanowisk wymienionych w wykazie MSWiA z 2004 r.] jest duchownym w rozumieniu przepisów o zawarciu małżeństwa”. Takie jednak brzmienie art. 27 ust. 2 p.a.s.c. nie daje odpowiedzi na pytanie: kto według przepisów prawa polskiego o zawieraniu małżeństw jest duchownym w danym związku wyznaniowym. Odnosząc to pytanie do Kościoła katolickiego, uzyskujemy bowiem odpowiedź, że „duchowny to duchowny w zastępstwie proboszcza”²⁴. Prawdopodobnie twórcy wykazu stanowisk w części odnoszącej się do Kościoła katolickiego chodziło o duchownego w rozumieniu prawa kanonicznego. Jest to jedyne logiczne wytłumaczenie tego określenia. Nie jest ponadto jasne, co należy rozumieć przez określenie „w zastępstwie”. Jak się wydaje, chodzić tu musi o pisemne, imienne upoważnienie wydane przez jednego z pozostałych duchownych wyliczonych w wykazie (ordynariusza, proboszcza, administratora, wikariusza parafii).

W odniesieniu natomiast do pozostałych wskazanych powyżej związków wyznaniowych krąg duchownych upoważnionych do sporządzenia zaświadczenia został nakreślony tak szeroko, iż praktycznie zaświadczenie takie może sporządzić każdy duchowny danego Kościoła, chociażby wykonywał aktualnie swoją funkcję poza jednostką organizacyjną, na terenie której zawarte zostało

---

²² Zob. A. T u n i a, *Obowiązki duchownego w procedurze zawierania małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 9(2006), s. 175.

²³ Zob. M e z g l e w s k i, *Nieścistości terminologiczne*, s. 198.

²⁴ Tamże, s. 198-199.

małżeństwo. Osobą tą może być np. kaznodzieja baptystów wykonujący swoją misję na Wyspach Salomona... Istota tego problemu tkwi przede wszystkim w tym, iż właściwy miejscowo kierownik u.s.c. nie ma stosownych instrumentów, umożliwiających mu identyfikację określonej osoby, podającej się za duchownego uprawnionego związku wyznaniowego.

W związku z tym – wydaje się – iż prawodawca powinien precyzyjnie określić wykaz osób uprawnionych do sporządzenia zaświadczenia. Przy jego opracowaniu powinien skorzystać z rzeczowej konsultacji z przedstawicielami poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych, w których istnieje możliwość cywilnej rejestracji małżeństw wyznaniowych i przygotować wykaz w taki sposób, by kierownik u.s.c., rejestrując dane małżeństwo, nie miał żadnej wątpliwości, iż zaświadczenie zostało sporządzone przez kompetentnego duchownego. Wydaje się też, iż korzystne byłoby, gdyby kierownik u.s.c z danego okręgu miał z poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych imienny wykaz duchownych uprawnionych do sporządzenia tego zaświadczenia, tj. wykaz, w którym oprócz stanowiska duchownego wskazane byłoby także jego imię i nazwisko.

Na koniec rozważenia wymaga kwestia, czy sporządzenie zaświadczenia jest jedynie uprawnieniem przysługującym określonymu duchownemu czy też jest jego obowiązkiem? I czy upoważniony duchowny ma prawo odmówić sporządzenia zaświadczenia o zawartym małżeństwie? Problem ten nie jest wyimaginowany, skoro przepis art. 1 § 2 k.r.o. stanowi, że małżeństwo cywilne w formie wyznaniowej zostaje zawarte, gdy kobieta i mężczyzna zawierają jednocześnie związek małżeński „podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego”. Powołując się na ten przepis, duchowny mógłby odmówić sporządzenia zaświadczenia w sytuacji, gdyby uznał, że małżeństwo nie zostało zawarte zgodnie z tym prawem²⁵. Powołany wyżej art. 1 § 2 k.r.o. – podobnie zresztą, jak i przepis art. 10 ust. 1 *in principio* – nie należy z całą pewnością interpretować w tym sensie, że tylko małżeństwo zawarte ważnie z punktu widzenia prawa wewnętrznego może stanowić przesłankę zawarcia małżeństwa cywilnego. Duchowny nie może zatem odmówić sporządzenia zaświadczenia tylko dlatego, że zostały naruszone jakieś przepisy prawa wewnętrznego, nawet jeśli chodziło o naruszenie

---

²⁵ Tego rodzaju przekonanie wzmacnia fakt, iż niektórzy przedstawiciele doktryny prawa rodzinnego zaliczają przesłankę „zawarcia małżeństwa podlegającego prawu wewnętrznemu” do przesłanek istnienia małżeństwa cywilnego. Zob. J. I g n a t o w i c z, M. N a z a r, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2005, s. 88-89.

wymogów kanonicznej ważności małżeństwa. Jak się wydaje jednak, duchowny może, a nawet powinien odmówić jego sporządzenia w przypadku, gdyby stwierdził, że duchowny asystujący przy zawieraniu małżeństwa nie był osobą do tego uprawnioną w rozumieniu prawa wewnętrznego danego związku wyznaniowego. Udział upoważnionego czynnika oficjalnego podczas zawierania małżeństwa jest przesłanką *sine qua non* zawarcia małżeństwa cywilnego²⁶.

Na odmowę sporządzenia zaświadczenia nie przysługuje żaden środek odwoławczy w trybie administracyjnoprawnym, jak też cywilnoprawnym. Teoretycznie można go zaskarżyć jedynie w trybie postępowania określonego przepisami prawa wewnętrznego danego związku wyznaniowego, jednakże ze względu na bieżący termin przekazania zaświadczenia środek ten może okazać się bezskuteczny.

Podsumowując zatem problematykę dotyczącą podmiotu obowiązku sporządzenia zaświadczenia, stwierdzić należy, iż duchowny asystujący przy zawieraniu małżeństwa potwierdza swoim podpisem zarówno złożenie przez nupturientów oświadczeń, o których mowa w art. 1 § 2 k.r.o., jak też to, że małżeństwo wyznaniowe zostało zawarte. Duchowny ten – partycypując w uprawnieniach, jakie przysługują na podstawie art. 1 § 1 k.r.o. kierownikowi u.s.c. – odbiera od nupturientów oświadczenia, które wywierają określone skutki w wymiarze prawa państwowego. Fakt złożenia tych oświadczeń potwierdza on własnym podpisem; jest to w procedurze pozasądowej jedyny dowód ich złożenia. Oświadczenia te w praktyce zastępują oświadczenia o zawarciu małżeństwa.

Natomiast duchowny, o którym mowa w art. 27 ust. 2 p.a.s.c., potwierdza jedynie autentyczność powyższych danych i przez podpisanie już przygotowanego dokumentu nadaje mu charakter dokumentu urzędowego. Przede wszystkim zaś podpis ten zaświadcza, że osoba, przed którą związek małżeński został zawarty i która przyjęła od nupturientów oświadczenia o uzyskaniu skutków cywilnych, jest osobą uprawnioną do asystowania przy zawarciu małżeństwa zgodnie z prawem wewnętrznym danego związku wyznaniowego.

---

²⁶ Wydaje się, że podobny pogląd wyraził J. Gajda. Zob. J. W i n i a r z, J. G a j d a, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1999, s. 63-64.

1.5. TERMIN I PODMIOT PRZEKAZANIA ZAŚWIADCZENIA DO U.S.C.

Aby sporządzone przez duchownego zaświadczenie mogło stać się skuteczną podstawą sporządzenia aktu małżeństwa, musi być przekazane do u.s.c w odpowiednim terminie. O terminie tym stanowią art. 10 ust. 1 pkt 3 konkordatu, art. 8 § 3 k.r.o. oraz art. 61a ust. 5 p.a.s.c.

Przepis art. 8 § 3 k.r.o. brzmi: „zaświadczenie, o którym mowa w § 2, wraz z zaświadczeniem sporządzonym przez kierownika urzędu stanu cywilnego na podstawie art. 4¹ § 1 duchowny przekazuje do urzędu stanu cywilnego przed upływem pięciu dni od zawarcia małżeństwa [...]. Jeżeli zachowanie tego terminu jest niemożliwe z powodu siły wyższej, bieg terminu ulega zawieszeniu na czas trwania przeszkody”. Natomiast art. 10 ust. 1 pkt 3 konkordatu stanowi, iż „od chwili zawarcia małżeństwo kanoniczne wywiera takie skutki, jakie pociąga za sobą zawarcie małżeństwa zgodnie z prawem polskim, jeżeli jego zawarcie zostało wpisane w aktach stanu cywilnego na wniosek przekazany Urzędowi Stanu Cywilnego w terminie pięciu dni od zawarcia małżeństwa; termin ten ulega przedłużeniu, jeżeli nie został dotrzymany z powodu siły wyższej, do czasu ustania tej przyczyny”.

Z przepisów tych wynika, iż termin przekazania zaświadczenia jest terminem nieprzekraczalnym, a jego bieg może zostać zawieszony tylko w razie wystąpienia siły wyższej²⁷.

W rzeczywistości ustalenie jednak charakteru tego terminu nie jest proste. W literaturze przedmiotu termin ten powszechnie określa się jako zawity²⁸

---

²⁷ Pojęcie „siły wyższej” nie zostało zdefiniowane w doktrynie, dlatego też jest różnie interpretowane. Powszechnie przyjmuje się, iż „siła wyższa” (*vis maior*), to zdarzenie nadzwyczajne, zewnętrzne i niemożliwe do zapobieżenia. Jest to zdarzenie o charakterze katastroficznym, którego przyczyną mogą być nieprzewidziane działania sił przyrody, jak powódź, trzęsienie ziemi lub nadzwyczajne zdarzenia powodujące zaburzenia w życiu zbiorowym ludności, jak wojna, zamieszki w kraju. Jego przyczyną mogą być także akty władzy publicznej, którym jednostka nie jest w stanie się przeciwstawić. Zob. W. C z a c h ó r s k i, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 1998, s. 182.

²⁸ J. K r u k o w s k i, *Zawarcie małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnym (art. 10 konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską)*, „Roczniki Nauk Prawnych” 9(1999), z. 1, s. 240; t e n ż e, *Procedura uznawania skutków cywilnych małżeństwa kanonicznego w prawie polskim*, „Roczniki Nauk Prawnych” 10(2000), z. 2, s. 220; A. Z i e l i ń - s k i, *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Warszawa 2000, s. 70; A. M ą c z y ń s k i, *Wpływ konkordatu na prawo polskie*, w: *Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, Łódź 1997, s. 128; I g n a t o w i c z, N a z a r, *Prawo rodzinne*, s. 90; J. I g a n t o w i c z, *Nowa forma zawierania małżeństw (art. 10 Konkordatu)*, „Przegląd Sądowy” 1994, nr 2, s. 5.

czy też prekluzyjny²⁹. Jeśli stosować wobec tego terminu przepisy i doktrynę prawa cywilnego, wówczas nie jest istotne, czy nazwiemy go zawitym czy prekluzyjnym. Nauka prawa cywilnego uważa bowiem te pojęcia za tożsame. Jak wyjaśnia Z. Radwański, jest to „zbiorcza nazwa terminów do wykonywania uprawnień”³⁰. Terminy te ustanowione zostały dla realizacji celów o doniosłości ogólnospołecznej. Charakteryzuje je znaczny rygorizm prawny, przejawiający się głównie w tym, że wskutek bezczynności podmiotu uprawnionego w ciągu określonego ustawą terminu następuje wygaśnięcie przysługującego mu prawa³¹. Terminy zawite ograniczają więc w czasie dochodzenie praw przysługujących podmiotowi prawa³².

Jeżeli jednak uznać, iż termin ten należy do trybu postępowania administracyjnego – a chyba uznać tak trzeba, ponieważ postępowanie rejestracyjne przed kierownikiem u.s.c. ma charakter postępowania administracyjnego – to, aby wyjaśnić jego charakter, należy najpierw wskazać, jak klasyfikowane są terminy w prawie administracyjnym procesowym ze względu na skutek ich uchybienia. Terminy te dzieli się na: terminy zwykłe³³, terminy zawite i terminy przedawniające. Do terminów zawitych zaliczane są zaś: terminy prekluzyjne i peremptoryjne. *Termin zawity* – w procedurze administracyjnej – określany jest jako termin, którego nie wolno naruszać, ponieważ

---

²⁹ Zob. A. M e z g l e w s k i, *Przepisy wprowadzające w życie instytucje małżeństwa konkordatowego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 9(1999), z. 1, s. 263. Termin ten określany jest także jako pozasądowy termin prekluzyjny. Zob. K. P i a s e c k i, *Zawarcie małżeństwa*, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, Warszawa 2000, s. 64.

³⁰ *Prawo cywilne*, Warszawa 1997, s. 358.

³¹ Tamże, s. 358-359. Terminy zawite na gruncie prawa cywilnego klasyfikowane są na: terminy do dochodzenia prawa przed organem państwowym, terminy do dokonywania czynności pozasądowych, terminy do wygaśnięcia praw podmiotowych. Cechą charakterystyczną wszystkich tych typów terminów zawitych jest to, że są one bardzo krótkie. Poza tym znajdują one zastosowanie jedynie w sytuacjach wyraźnie w przepisach przewidzianych, które określają długość i początek ich biegu, dlatego brak jest dla nich jakichkolwiek przepisów ogólnych w kodeksie cywilnym. Tamże, s. 359.

³² Zob. A. W o l t e r, J. I g n a t o w i c z, K. S t e f a n i u k, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1996, s. 340. Ponadto Radwański (*Prawo cywilne*, s. 359) dodaje, że terminy zawite mają – z tych samych przyczyn, co terminy przedawnienia – charakter norm bezwzględnie wiążących. Przepis art. 119 k.c. stanowi, zaś że „terminy przedawnienia nie mogą być skracane ani przedłużane przez czynność prawną”.

³³ *Terminy zwykłe* – to terminy, których uchybienie przyczynia się jedynie do dezorganizacji postępowania administracyjnego, nie powoduje zaś żadnych negatywnych konsekwencji dla podmiotu, który dopuścił się tego uchybienia ani dla dokonywanych czynności procesowych. Zob. A. W i k t o r o w s k a, *Terminy*, w: *Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe i egzekucyjne*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 1998, s. 70.

czynność dokonana po jego upływie jest nieważna i prawnie bezskuteczna³⁴. Oznacza to, że uchybienie terminu zawitego powoduje nieważność czynności dokonanej po jego upływie. Jednakże jest to nieważność względna, ponieważ przy terminach zawitych można „sanować skutki uchybienia terminu, stosując instytucję przywrócenia terminu”³⁵. Przykładem terminu zawitego w postępowaniu administracyjnym jest 14-dniowy termin na złożenie odwołania od decyzji lub 7-dniowy termin na wniesienie zażalenia na postanowienie. Uchybienie tych terminów powoduje nieskuteczność wniesionego środka odwoławczego, jednakże strona może wnieść o przywrócenie takiego terminu, jeżeli uprawdopodobni, że jego uchybienie nastąpiło bez jej winy, zaś organ termin ten może przywrócić³⁶.

Według powyższej klasyfikacji pięciodniowy termin na przekazanie do u.s.c. zaświadczenia o zawartym małżeństwie jest terminem, który nie może zostać przywrócony, to zaś przemawia za tym, iż nie jest to termin zawity. Jego uchybienie powoduje taki skutek, jaki przypisywany jest przez doktrynę prawa administracyjnego terminom przedawniającym³⁷. Charakter terminu przedawniającego ma w postępowaniu administracyjnym 7-dniowy termin na złożenie wniosku o przywrócenie uchybionego terminu (art. 58 § 2 k.p.a.)³⁸. Z. Janowicz pisze, iż termin ten „jest wyjątkowym w naszym postępowaniu terminem nieprzywracalnym”³⁹. Takim też wyjątkowym terminem jest pięciodniowy termin, jaki ma duchowny na przekazanie zaświadczenia do u.s.c.

Odnosząc się natomiast do drugiej kwestii poruszanej w ramach tego punktu artykułu, stwierdzić należy, że konkordat nie określił podmiotu, który winien przekazać zaświadczenie o zawartym małżeństwie do urzędu stanu cywilnego, pozostawiając tę sprawę do jednostronnego rozstrzygnięcia przez

---

³⁴ Tamże, s. 68.

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże, s. 71-72. Podobne rozwiązanie funkcjonuje na gruncie prawa cywilnego procesowego, gdzie postanowiono, że uchybienie terminu zawitego (prekluzyjnego) powoduje, iż czynność procesowa jest bezskuteczna, jednakże termin ten może zostać przywrócony. Zob. W. S i e d l e c k i, *Terminy*, w: W. S i e d l e c k i, Z. Ś w i e b o d a, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1998, s. 162-163.

³⁷ *Terminy przedawniające* to terminy, które powodują wygaśnięcie uprawnień i obowiązków. Terminy te są nieprzywracalne. Zob. W i k t o r o w s k a, *Terminy*, s. 71.

³⁸ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 1950 r., nr 9, poz. 26 z późn. zm.) – dalej cyt. k.p.a.

³⁹ *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 185.

ustawodawcę polskiego. Prawodawca polski miał zaś kilka możliwości jego określenia, tzn. obowiązek ten mógł zostać nałożony na:

- duchownego asystującego przy małżeństwie
- duchownego sporządzającego zaświadczenie
- małżonków.

Możliwa była również kombinacja trzech wskazanych rozwiązań, tzn. obowiązek przekazania zaświadczenia do u.s.c. mogli spełnić:

- duchowny asystujący przy małżeństwie lub/i duchowny sporządzający zaświadczenie
- duchowny asystujący przy małżeństwie lub/i małżonkowie
- duchowny sporządzający zaświadczenie lub/i małżonkowie.

Prawodawca mógł także zdecydować, iż zaświadczenie to mogą przekazać wszystkie wymienione osoby.

Przyjęte przez ustawodawcę polskiego rozwiązanie pozwala jedynie domniemywać, iż osobą, która zobowiązana jest do dostarczenia zaświadczenia o zawartym małżeństwie, jest (wyłącznie) duchowny uprawniony do sporządzenia tego zaświadczenia, czyli duchowny określony w art. 27 ust. 2 p.a.s.c. Domniemanie to wynika z art. 8 § 3 k.r.o oraz z art. 61a ust. 4 p.a.s.c.⁴⁰ Nałożenie obowiązku przekazania zaświadczenia na duchownego określonego w art. 27 ust. 2 p.a.s.c., a nie na duchownego asystującego przy zawieraniu małżeństwa jest rozwiązaniem trafnym, zważywszy, że nierzadko asystującym przy zawieraniu małżeństwa jest zupełnie przypadkowy duchowny, nie znający przepisów prawa polskiego o zawieraniu małżeństwa i nie mający doświadczenia pastoralnego⁴¹. Duchownymi, o których mowa w obowiązującym urzędowym wykazie MSWiA z 2004 r., są natomiast osoby spełniające najczęściej funkcje administracyjne w podstawowych, terytorialnych jednostkach organizacyjnych poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych (parafii). Z reguły osobą przekazującą zaświadczenie jest proboszcz (administrator) parafii.

Określając podmiot uprawniony do przekazania zaświadczenia do u.s.c., trudno pominąć sposób, w jaki zaświadczenie to winno zostać przekazane do

---

⁴⁰ Ustalając treść utraconej przesyłki, kierownik u.s.c. zwraca się do tego duchownego, który zgodnie z art. 27 ust. 2 p.a.s.c. upoważniony jest do sporządzenia zaświadczenia, gdyż to na nim spoczywa obowiązek przechowania dowodu nadania listu poleconego, a więc i jego dostarczenia go do u.s.c.

⁴¹ Zdarza się często, że na życzenie nupturientów asystującym przy zawieraniu małżeństwa jest ich krewny, przyjaciel itp.

urzędu stanu cywilnego. Tryb przekazania tego zaświadczenia został określony w art. 8 § 3 k.r.o. oraz w art. 61a ust. 4 p.a.s.c. Wprawdzie przepisy te nie stanowią tego wyraźnie, jednak z analizy ich treści wynika, że zaświadczenie to może zostać przekazane przez duchownego do urzędu stanu cywilnego w dwóch formach: w formie bezpośredniej (tj. osobiście – za potwierdzeniem odbioru) lub pośredniej (tj. za pośrednictwem poczty).

W przepisie art. 8 § 3 k.r.o. postanowiono, że „nadanie [zaświadczenia] jako przesyłki poleconej w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z przekazaniem do urzędu stanu cywilnego”⁴². Natomiast w art. 61a ust. 4 p.a.s.c. określono tryb postępowania na wypadek utraty zaświadczenia przekazanego przesyłką poleconą. Przepis ten brzmi: „jeżeli zaświadczenie, o którym mowa w ust. 1, przekazane do urzędu stanu cywilnego przez nadanie jako przesyłka polecona zostało utracone przed dotarciem do urzędu stanu cywilnego, kierownik tego urzędu, na wniosek osoby zainteresowanej zwróci się do duchownego o potwierdzenie treści utraconego zaświadczenia oraz dostarczenie dowodu nadania przesyłki. Na tej podstawie kierownik urzędu stanu cywilnego sporządzi akt małżeństwa, jeżeli stwierdzi, że zachowany został termin, o którym mowa w art. 8 § 3 k.r.o.”. Takie uregulowanie ma na celu zapobiegnięcie przypadkom niezarejestrowania małżeństwa w sytuacjach, gdy brak jest winy duchownego w dotarciu do u.s.c. nadanej przez niego przesyłki pocztowej⁴³.

---

⁴² Przepis ten został zmieniony (uzupełniony) przez art. 70 ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – *Prawo pocztowe* (Dz. U. z 2003 r., nr 130, poz. 1188). Uzupełnienie dotyczyło obowiązku nadania zaświadczenia w polskim urzędzie pocztowym operatora publicznego.

⁴³ Do sposobu dostarczenia zaświadczenia do urzędu stanu cywilnego odnoszą się również przepisy prawa wewnętrznego niektórych Kościołów i innych związków wyznaniowych. Chodzi tu o *Pragmatykę Służbową* Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego z 1998 r. oraz o *Instrukcję KEP* z 1998 r. wydaną dla Kościoła katolickiego. *Pragmatyka Służbowa* Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego powtarza jedynie, że „duchowny jest odpowiedzialny za przekazanie listem poleconym dokumentów do u.s.c. (§ 129). Natomiast *Instrukcja KEP* bliżej określa sposób dostarczenia przez duchownego zaświadczenia o zawartym małżeństwie. Przewiduje ona, że duchowny może sporządzić przez siebie zaświadczenie przekazać do właściwego urzędu stanu cywilnego wprost za potwierdzeniem odbioru, co może uczynić osobiście lub przez posłańca oraz że może nadać zaświadczenie – zgodnie z art. 8 § 3 k.r.o. – w polskim urzędzie pocztowym, w takim jednak wypadku musi zachować dowód nadania przesyłki poleconej (n. 20b). *Instrukcja KEP* określa zatem w sposób wyraźny dwie możliwe formy dostarczenia zaświadczenia do u.s.c.: 1. forma bezpośrednia, która może zostać spełniona osobiście przez samego duchownego lub przez jego posłańca, 2. forma pośrednia – poprzez Poczty Polską.

2. POSTANOWIENIE SĄDU O SPORZĄDZENIU AKTU MAŁŻEŃSTWA

Podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w trybie art. 1 § 2 i 3 k.r.o. może stanowić również prawomocne postanowienie sądu⁴⁴. Prawodawca polski, przewidując bowiem możliwość odmowy sporządzenia przez kierownika u.s.c. aktu małżeństwa na podstawie zaświadczenia duchownego, zapewnia jednocześnie sądową kontrolę wydawanych przez niego w tym zakresie decyzji⁴⁵.

Zgodnie z art. 7 ust. 2 *in fine* p.a.s.c., jeżeli kierownik u.s.c. odmawia sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 k.r.o., obowiązany jest powiadomić na piśmie osobę zainteresowaną o przyczynie swojej odmowy (art. 7 ust. 2 zd. 1-sze p.a.s.c.) i wskazać jednocześnie argumenty uzasadniające niedokonanie tej czynności. Osoba zainteresowana może zaś w ciągu 14 dni od doręczenia jej pisma kierownika u.s.c. wystąpić sądu rejonowego właściwego ze względu na siedzibę urzędu stanu cywilnego z wnioskiem o rozstrzygnięcie, czy okoliczności przedstawione przez kierownika u.s.c. uzasadniają odmowę sporządzenia przez niego aktu małżeństwa (art. 7 ust. 2 zd. 2-gie p.a.s.c.). Wystąpienie jednak przez stronę do sądu z wnioskiem o rozstrzygnięcie danej sprawy jest niedopuszczalne, jeżeli sąd na podstawie art. 5 k.r.o.⁴⁶ rozstrzygnął, iż małżeństwo nie może być zawarte (art. 7 ust. 3 p.a.s.c.).

Przepis art. 7 ust. 2 p.a.s.c. przewiduje zatem, że kierownik u.s.c. ma powiadomić o swojej odmownej decyzji osobę zainteresowaną. W literaturze przedmiotu prezentowane jest stanowisko, że za „osobę zainteresowaną”, uprawnioną do złożenia wniosku należy uznać duchownego zobowiązanego do przekazania zaświadczenia stanowiącego podstawę dokonania rejestracji małżeństwa, ponieważ on jest adresatem pisemnego powiadomienia o odmowie dokonania czynności rejestracji małżeństwa⁴⁷. Wydaje się jednak, że

---

⁴⁴ Zob. C z a j k o w s k a, P a c h n i e w s k a, *Prawo o aktach stanu cywilnego*, s. 41.

⁴⁵ Oznacza to, że decyzje wydawane przez kierownika u.s.c. podlegają zaskarżeniu w trybie zwykłego zaskarżenia decyzji administracyjnych. Zob. K r u k o w s k i, *Procedura uznawania skutków cywilnych*, s. 223.

⁴⁶ Art. 5. k.r.o. stanowi, iż „kierownik urzędu stanu cywilnego, który dowiedział się o istnieniu okoliczności wyłączającej zawarcie zamierzonego małżeństwa, odmówi przyjęcia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński lub wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 4¹, a w razie wątpliwości zwróci się do sądu o rozstrzygnięcie, czy małżeństwo może być zawarte”.

⁴⁷ Zob. W. G ó r a l s k i, *Zawarcie małżeństwa konkordatowego w Polsce*, Warszawa 1998, s. 74.

„osobą zainteresowaną” są przede wszystkim małżonkowie, gdyż to o ich interes prawny chodzi. Poza tym to oni (a nie duchowny) są stroną postępowania mającego na celu zawarcie małżeństwa cywilnego. Dlatego to małżonkowie powinni być przede wszystkim podmiotem powiadomienia kierownika u.s.c. To oni mają zwrócić się do sądu z wnioskiem o rozstrzygnięcie sprawy. Powiadomienie takie winno być jednak przekazane także do duchownego, ponieważ duchowny jest podmiotem zobowiązanym do przekazania zaświadczenia do u.s.c. i ewentualne roszczenia za uchybienie tego obowiązku będą kierowane do niego.

Rozstrzygając sprawę odmowy sporządzenia aktu stanu cywilnego (aktu małżeństwa) przez kierownika u.s.c., sąd wydaje postanowienie po przeprowadzeniu rozprawy (art. 564 pkt 4 k.p.c.)⁴⁸. Prawomocne orzeczenie sądu wydane w tej sprawie jest wiążące dla kierownika u.s.c. (art. 7 ust. 2 zd. 3-cie p.a.s.c.). Oznacza to, że jeżeli w toku postępowania sądowego sąd nie podzielił argumentów kierownika u.s.c. i uwzględnił wniosek osoby zainteresowanej, z chwilą uprawomocnienia się tego postanowienia kierownik u.s.c. będzie musiał się do niego zastosować i sporządzić akt małżeństwa. Jeżeli natomiast argumenty kierownika u.s.c. zostały uwzględnione, osoba zainteresowana ma prawo złożyć zażalenie na postanowienie sądu oddalające jej wniosek do sądu okręgowego⁴⁹.

W tym miejscu rozważenia wymaga także problem, czy małżonkowie (bądź też duchowny⁵⁰) mogą zwrócić się bezpośrednio do sądu z wnioskiem o wydanie postanowienia w przedmiocie sporządzenia aktu małżeństwa w sytuacji, gdy – pomimo zawarcia małżeństwa wyznaniowego w trybie art. 1 § 2 i 3 k.r.o. – zaświadczenie duchownego zostało utracone przed przekazaniem go do u.s.c.⁵¹ Nie ma wątpliwości, iż w sytuacji, gdy zaświadczenie o zawartym małżeństwie nie zostało w ogóle przekazane do u.s.c., kierownik u.s.c. nie może sporządzić aktu małżeństwa, gdyż brak jest formalnej pod-

---

⁴⁸ Zob. *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego*, Dz. U. z 1964 r., nr 43, poz. 296 z późn. zm.

⁴⁹ Zob. H. C h w y ć, *Zawarcie małżeństwa i jego rejestracja w prawie polskim. Poradnik dla Urzędników Stanu Cywilnego*, Lublin 1999, s. 44.

⁵⁰ Zawiadomienie właściwego organu o zawartym małżeństwie należy do obowiązku duchownego, stąd – jak się wydaje – także duchowny mógłby być wnioskodawcą w przedmiotowej sprawie.

⁵¹ Chodzi o sytuację, gdy wszystkie egzemplarze zaświadczenia zaginęły – np. na skutek kradzieży – przed przekazaniem ich do u.s.c.

stawy do dokonania tej czynności⁵². Podjęcie takiego postępowania przez sąd jest dopuszczalne, bowiem – zgodnie z art. 32 p.a.s.c – sąd jest uprawniony do ustalania treści aktu stanu cywilnego, jeżeli akt małżeństwa nie został sporządzony i nie można go sporządzić w trybie przewidzianym w przepisach ustawy. Postępowanie to ma charakter nieprocesowy (art. 33 p.a.s.c.).

POSTULATY *DE LEGE FERENDA* I *DE LEGE LATA*

Obowiązujące uregulowania zarówno w zakresie podmiotu uprawnionego do przekazania zaświadczenia, jak i terminu jego przekazania przemawiają na niekorzyść małżeństwa i narażają małżonków na wiele negatywnych skutków. Jeśliby bezkrytycznie przyjąć, iż duchowny jest jedynym podmiotem uprawnionym do przekazania zaświadczenia, a pięciodniowy termin na jego przekazanie jest nieprzywracalny – może to prowadzić do następujących niekorzystnych sytuacji: w razie odmowy sporządzenia aktu małżeństwa z powodu uchybienia terminu po stronie małżonków może powstać szkoda, wynikła chociażby z konieczności poniesienia kosztów „uzupełniającego” zawarcia małżeństwa w u.s.c.; w razie niedostarczenia zaświadczenia przez duchownego szkody materialne i krzywdy moralne dla małżonków są wprost nie do przewidzenia. Może dojść bowiem do sytuacji, gdy małżonkowie, żyjąc ze sobą przez wiele lat w przekonaniu że są małżonkami, żyją jedynie w związku faktycznym⁵³.

Zarówno przedstawiciele doktryny, jak i praktyki próbują szukać racjonalnych rozwiązań zaistniałej sytuacji. W doktrynie przede wszystkim stawiany jest postulat, aby termin pięciodniowy traktować jako termin instrukcyjny. Jedni stawiają go jako postulat *de lege lata*, inni jako postulat *de lege ferenda*. Uzasadniając traktowanie go jako instrukcyjnego *de lege lata*,

---

⁵² Zaświadczenie to stanowi bowiem element składowy konstytutywnej przesłanki zawarcia małżeństwa cywilnego przed duchownym, dlatego jego brak uzasadnia odmowę sporządzenia aktu małżeństwa. Zob. T. S m y c z y ń s k i, *Nowelizacja prawa małżeńskiego*, „Państwo i Prawo” 1999, z. 1, s. 26-27.

⁵³ W sytuacji, gdy duchowny nie przekaze zaświadczenia, postępowanie rejestracyjne w ogóle nie zostanie wszczęte. O fakcie braku wszczęcia tego postępowania małżonkowie nie dowiedzą się. Sam fakt, że nie otrzymają żadnego pisma informującego ich o pozytywnej bądź negatywnej decyzji kierownika u.s.c. nie jest okolicznością, która może wzbudzić ich podejrzenia, bowiem także w sytuacji, gdy takie postępowanie jest prowadzone, informacja o decyzji kierownika nie jest przesyłana na ich adres.

podnosi się m.in., że „termin nie dotyczy obowiązku małżonków, a tylko obowiązku duchownego, natomiast niewykonanie tego obowiązku w terminie wywołuje skutki nie w sferze prawa podmiotowego duchownego, ale w sferze praw innych podmiotów, a mianowicie małżonków”⁵⁴.

Z poglądem tym trudno się jednak zgodzić, chociaż w prezentowanym stanowisku zauważa się ciekawe elementy, dające asumpt do wniosków końcowych. Przede wszystkim zaś przedawniający charakter terminu wynika z katégoricznego brzmienia zarówno przepisu art. 10 ust. 1 pkt 3 konkordatu, z przepisu art. 8 § 3 k.r.o., jak też z przepisu art. 61a ust. 5 p.a.s.c. Powyższe przepisy nie dają możliwości jego interpretacji w kierunku uznania go za termin instrukcyjny.

Nadanie temu terminowi charakteru instrukcyjnego *de lege ferenda* postuluje J. Gajda⁵⁵. Jego postulat dotyczy wszakże jedynie zmiany artykułu 61a ust. 5 p.a.s.c. Wydaje się, że przeprowadzenie postulowanej nowelizacji p.a.s.c. nie jest jednak możliwe bez uprzedniej nowelizacji konkordatu.

Wydaje się, że także ten postulat nie jest trafny. Celem prawodawcy (zarówno stron konkordatu, jak i ustawodawcy polskiego) było maksymalne zobligowanie duchownych do bezzwłocznego dostarczenia zaświadczenia do u.s.c. Ta przesłanka miała niewątpliwie decydujący wpływ na charakter ukształtowanego terminu. Nadmienić przy tym należy, iż prawodawca nie ma innej możliwości zobligowania duchownych do terminowego przekazywania zaświadczeń. Niemożliwe są do zastosowania wobec nich zarówno sankcje administracyjne, jak i karne. Rygorystyczny charakter tego terminu w stosunku do duchownych należy zatem utrzymać.

Urzędnicy stanu cywilnego, którzy stosują powyższe przepisy w praktyce, najczęściej dokonują rejestracji małżeństwa także w przypadkach, gdy zaświadczenie dostarczane jest po terminie⁵⁶. Praktyki takiej – pomimo jej powszechności – nie można aprobować. Jest ona bowiem bezprawna.

---

⁵⁴ T. Sokołowski, *Zastosowanie przepisów regulujących zawarcie małżeństwa „konkordatowego”*, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005, s. 95. Podobnie: M. Szczurba, *Charakter prawny 5-dniowego terminu z art. 8 § 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 10(2003), s. 10.

⁵⁵ *Prawo rodzinne z komentarzem*, Warszawa 2000, s. 594.

⁵⁶ Wiedza na ten temat zaczerpnięta została z dyskusji, jaka miała miejsce podczas międzynarodowej konferencji nt. *Zawarcie małżeństwa i jego rejestracja na podstawie przepisów prawa polskiego i obcego* w Kazimierzu Dolnym w dniach 8-10 maja 2001 r., w której brali udział i wypowiadali się kierownicy u.s.c. z całej Polski. Sprawozdanie z dyskusji opublikował na stronie internetowej B. Glinowski. Zob. <http://www.archpoznan.org.pl> (data korzystania ze strony: 12 V 2006 r.).

Z uwagi na powyższe nieprawidłowości postawić można następujące postulaty. Nie ma konieczności nowelizacji konkordatu w zakresie omawianych problemów, dlatego nie stawia się postulatów *de lege ferenda* na płaszczyźnie prawnomiędzynarodowej. Takie postulaty warto jednak postawić w stosunku do ustawodawcy polskiego. Nowelizacja przepisów ustawowych mogłaby polegać na dopisaniu jednego zdania do art. 8 § 3 k.r.o. następującej treści: „Zaświadczenie mogą także przekazać małżonkowie bądź jeden z nich, przy braku sprzeciwu drugiego, pod warunkiem, że do momentu jego przekazania zachowali oni stan wolny i nie naruszyli w ten sposób praw nabytych przez osoby trzecie”. Taki przepis funkcjonuje w Republice Włoskiej, gdzie – podobnie jak w Polsce – ustanowiono pięciodniowy termin na dostarczenie zaświadczenia⁵⁷ do urzędu stanu cywilnego. Termin ten wiąże jedynie duchownego. Małżonkowie natomiast mogą sami zarejestrować swoje małżeństwo po upływie tego terminu⁵⁸.

Nawet bez przeprowadzenia powyższej nowelizacji istnieje *de lege lata* możliwość wyeliminowania niekorzystnych następstw dla małżonków, wynikających z uchybień po stronie duchownego, związanych z przekazaniem zaświadczenia. Aby dogłębnie to wyjaśnić, należy najpierw precyzyjnie ustalić: jak należy traktować czynność duchownego przekazującego zaświadczenie i jaka jest sytuacja małżonków w ramach postępowania rejestracyjnego.

Konkordat z 1993 r. w polskiej wersji językowej określa czynność duchownego mianem wnioscowania („na wniosek”). W wersji włoskiej użyto zaś określenia „notifica”⁵⁹, co należy tłumaczyć jako „zawiadomienie”⁶⁰. Nie ulega wątpliwości, że duchowny nie jest wnioskodawcą w sprawie o rejestrację małżeństwa. Po sporządzeniu zaświadczenia ma on jedynie obowiąz-

---

⁵⁷ We Włoszech tego dokumentu nie określa się mianem zaświadczenia, lecz żądania (*la richiesta*).

⁵⁸ Zob. art. 8 ust. 1 zd. 6 układu między Stolicą Apostolską i Republiką Włoską w sprawie rewizji Konkordatu Laterańskiego podpisanego w dniu 18 lutego 1984 r., „L'Osservatore Romano” wersja polska, 1984 marzec, s. 20-21. Tekst ten brzmi: „La trascrizione può essere effettuata anche posteriormente su richiesta dei due contraenti, o anche di uno di essi, con la conoscenza e senza l'opposizione dell'altro, sempre che entrambi abbiamo conservato ininterrottamente lo stato libero dal momento della celebrazione a quello della richiesta di trascrizione, e senza pregiudizio dei diritti legittimamente acquisiti dai terzi”.

⁵⁹ Jest to rzeczownik odczasownikowy pochodzący od słowa *notificare*, które oznacza: ‘zawiadamiać, oznajmiać, podawać urzędowo do wiadomości’. Zob. S. S o j a, C. Z a - w a d z k a, Z. Z a w a d z k i, *Mały słownik włosko-polski, polsko-włoski*, Warszawa 1961, s. 220.

⁶⁰ Należy nadmienić, iż obie wersje językowe są autentyczne – zgodnie z art. 29 umowy.

zek jego przekazania do właściwego urzędu stanu cywilnego. Przekazanie zaś jest jedynie czynnością porządkową, a nie czynnością prawną. To, że po stronie duchownego nałożono taki obowiązek, nie przesądza, że także inny uprawniony podmiot nie może jej dokonać. Przede wszystkim należy rozważyć, czy czynności tej nie mogą dokonać sami małżonkowie. Nawet w świetle obowiązujących przepisów wydaje się, że nie można im odmówić takiego prawa. Wszakże mają oni interes prawny w tym, aby zawarte przez nich małżeństwo zostało zarejestrowane. Zgodnie z art. 28 k.p.a.⁶¹ każdy, kto ma interes prawny, ma uprawnienia strony w toczącym się postępowaniu.

Także *de lege lata* należy wysnuć wniosek, iż pięciodniowy termin na przekazanie zaświadczenia wiąże jedynie duchownego, a nie małżonków. Małżonkowie mogą żądać sporządzenia aktu małżeństwa także po upływie tego terminu pod warunkiem, że są stanu wolnego i nie naruszają praw nabytych przez osoby trzecie⁶². Wynika to z faktu, iż zawarli oni małżeństwo „podlegające prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego”, oświadczając wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu – zgodnie z art. 1 § 2 k.r.o. W ten sposób nabyli oni prawo żądania cywilnej rejestracji tego małżeństwa. Prawo to nabyli oni w momencie sporządzenia zaświadczenia przez uprawnionego duchownego. Do tego momentu prawa takiego nie posiadali, bowiem dopiero podpis uprawnionego duchownego autorytatywnie i urzędowo potwierdza, że małżeństwo zostało zawarte zgodnie z prawem wewnętrznym kościoła lub innego związku wyznaniowego wobec osoby uprawnionej do asystowania przy jego zawarciu.

Odnosząc się jeszcze raz do rozpowszechnionej praktyki sporządzania aktów małżeństwa w sytuacji, gdy zaświadczenie zostało przekazane przez duchownego z uchybieniem terminu – w kontekście powyższych ustaleń – należy stwierdzić, iż po ujawnieniu przez kierownika u.s.c. przedmiotowego uchybienia, winien on o tym fakcie poinformować strony, czyli małżonków, a także pouczyć ich, że w zaistniałej sytuacji rejestracja małżeństwa może

---

⁶¹ Przepis ten brzmi: „Stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie, albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek”. Szerzej na temat rozumienia „strony” zob. np. H. M i s z t a l, *Postępowanie administracyjne*, w: J. G r z y w a c z, H. M i s z t a l, *Wprowadzenie do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Postępowanie administracyjne*, Lublin 1974, s. 75.

⁶² Chodzi o prawa nabyte w okresie od upływu pięciodniowego terminu na przekazanie zaświadczenia do momentu złożenia żądania o rejestrację małżeństwa. Może tu chodzić np. o prawa wynikłe z adopcji bądź prawa o charakterze majątkowym.

nastąpić, jedynie na ich żądanie. Żądanie to winno być zgodnie wniesione przez obie strony bądź też wyrażone przez jednego z małżonków, przy braku sprzeciwu drugiego.

PODSUMOWANIE

Problematyka wyznaniowej formy zawarcia małżeństwa stanowi temat wielu publikacji naukowych. Ciągłe jednak powstają istotne, szczegółowe kwestie, które dotyczą tego sposobu zawarcia małżeństwa. W doktrynie istnieje wiele wątpliwości, które dotyczą następujących kwestii: 1. osoby, która ma uprawnienie do asystowania przy zawieraniu małżeństw, 2. osoby, która ma uprawnienie do sporządzenia zaświadczenia o zawartym małżeństwie, 3. osoby, która ma uprawnienie do przesłania zaświadczenia o zawartym małżeństwie do urzędu stanu cywilnego, 4. charakteru terminu przekazania zaświadczenia o zawartym małżeństwie.

Mamy nadzieję, że ten artykuł (być może) przyczyni się do wyjaśnienia niektórych wątpliwości.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- A d a m o w i c z L.: Aspekty praktyczne związane z funkcjonowaniem małżeństwa „konkordatowego”, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005, s. 135-139.
- C h w y ć H.: Zawarcie małżeństwa i jego rejestracja w prawie polskim. Poradnik dla Urzędników Stanu Cywilnego, Lublin 1999.
- C z a c h ó r s k i W.: Zobowiązania. Zarys wykładu, Warszawa 1998.
- C z a j k o w s k a A., P a c h n i e w s k a E.: Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism, Warszawa 2005.
- G a j d a J.: Prawo rodzinne z komentarzem, Warszawa 2000.
- G ó r a l s k i W.: Zawarcie małżeństwa konkordatowego w Polsce, Warszawa 1998.
- I g a n t o w i c z J.: Nowa forma zawierania małżeństw (art. 10 Konkordatu), „Przeгляд Sądowy” 1994, nr 2, s. 3-8.
- I g n a t o w i c z J., N a z a r M.: Prawo rodzinne, Warszawa 2005.

- J a n o w i c z Z.: Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz, Warszawa 1999.
- K r u k o w s k i J.: Procedura uznawania skutków cywilnych małżeństwa kanonicznego w prawie polskim, „Roczniki Nauk Prawnych” 10(2000), z. 2, s. 205-224.
- K r u k o w s k i J.: Zawarcie małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnym (art. 10 konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską), „Roczniki Nauk Prawnych” 9(1999), z. 1, s. 221-244.
- Ł y k o Z., S i c i Ń s k i A.: Informacja dla duchownych adwentystycznych w sprawie małżeństw kościelnych ze skutkami cywilnymi, Warszawa 1999.
- M a c z y Ń s k i A.: Wpływ konkordatu na prawo polskie, w: *Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszewicz-Petrykowskiej*, Łódź 1997, s. 115-134.
- M a c z y Ń s k i A.: Konkordatowa forma zawarcia małżeństwa, „Rejent” 2003, nr 10, s. 127-149.
- M e z g l e w s k i A.: Nieściśłości terminologiczne w przepisach prawa polskiego o zawieraniu małżeństw wyznaniowych ze skutkami cywilnymi i ich praktyczne konsekwencje, „Ius Matrimoniale” 2005, z. 10, s. 193-206.
- M e z g l e w s k i A.: Przepisy wprowadzające w życie instytucje małżeństwa konkordatowego, „Roczniki Nauk Prawnych” 9(1999), z. 1, s. 245-246.
- M e z g l e w s k i A.: Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa, w: A. M e z g l e w s k i, H. M i s z t a l, P. S t a n i s z, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2006, s. 142-152.
- P i a s e c k i K.: Zawarcie małżeństwa, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, red. K. Piasecki, Warszawa 2000, s. 13-109.
- P i e t r z a k M.: Prawo kościołów i związków wyznaniowych nierzymskokatolickich w Polsce, Warszawa 1997.
- R a d w a Ń s k i Z.: Prawo cywilne, Warszawa 1997.
- S m y c z y Ń s k i T.: Nowelizacja prawa małżeńskiego, „Państwo i Prawo” 1999, z. 1, s. 24-35.
- S m y c z y Ń s k i T.: Prawo rodzinne i opiekuńcze, Warszawa 2005.
- S o k o ł o w s k i T.: Zastosowanie przepisów regulujących zawarcie małżeństwa „konkordatowego”, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005, s. 85-97.
- S z c z y r b a M.: Charakter prawny 5-dniowego terminu z art. 8 § 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, „Gdańskie Studia Prawnicze” 10(2003), s. 121-131.
- T u n i a A.: Obowiązki duchownego w procedurze zawierania małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 9(2006), s. 155-179.
- Z i e l i Ń s k i A.: Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie, Warszawa 2000.

Źródła

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Paulii PP. promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.

- Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski dla duszpasterzy z dnia 22 października 1998 r. dotycząca małżeństwa konkordatowego, „Biuletyn KAI” z 1998, nr 90.
- Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany w dniu 28 lipca 1993 r., Dz. U. z 1993 r., nr 51, poz. 318.
- Konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw z dnia 10 grudnia 1962 r., Dz. U. z 1965 r., nr 9, poz. 53.
- Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie wykazu stanowisk, których zajmowanie upoważnia do sporządzenia zaświadczenia stanowiącego podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, M.P. z 2004 r., nr 22, poz. 392.
- Ustawa z dnia 29 września 1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, Dz. U. z 1986 r., nr 36, poz. 180 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe, Dz. U. z 2003 r., nr 130, poz. 1188.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz.U. z 1960 r., nr 9, poz. 26 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 1964 r., nr 43, poz. 296 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 1997 r., nr 41, poz. 251 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 1964 r., nr 9, poz. 59 z późn. zm.
- Zbiór przepisów prawnych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Bielsko-Biała 1999.

DIE GRUNDLAGE FÜR URKUNDEANFERTIGUNG DER EHESCHLISSUNG
DIE IM VERFAHREN DES 1. ARTIKELS PARAGRAPH 2 UND 3
DES FAMILIEN- UND BETRÜGUNGSGESETZBUCHES

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Problematik, die betrifft die konfessionelle Form der Eheschliessung bildet das Thema der vielen wissenschaftlichen Publikationen. Immer noch entstehen wesentliche, eingehende Questione, die betreffen diese Weise der Eheschliessung. In der Doktrin gibt es viele Zweifel, die betreffen folgende Questione:

- die Person, die besitzt einen Berechtigung zur Ehesegnung;
- die Person, die besitzt einen Berechtigung zur Anfertigung einer Bestätigung der Eheschliessung;

– die Person, die besitzt einen Berechtigung zur Übersendung der Bestätigung der Eheschliessung an das Standesamt auch der Charakter des Termin der Übersendung der Bestätigung der Eheschliessung.

Wir hoffen, dass dieser Artikel (vielleicht) einige Zweifel aufklären.

Słowa kluczowe: prawo wyznaniowe, małżeństwo, akta stanu cywilnego.

Schlüsselbegriffe: das Staatskirchenrecht, die Ehe, die Standesakte.

Key words: religious law, matrimony, records of the marital status.